

Prof. univ. dr. Simona Cristea
Av. Claudiu Munteanu-Jipescu

DOCTRINE JURIDICE

Caiet de seminar

Prof. univ. dr. Simona Cristea
Av. Claudiu Munteanu-Jipescu

DOCTRINE JURIDICE

Caiet de seminar

Ediția a IX-a
revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2021-

TABLA DE MATERII

CAPITOLUL I. NOȚIUNEA DE DOCTRINE

JURIDICE. APARTENENȚA DISCIPLINEI

DOCTRINE JURIDICE LA SISTEMUL ȘTIINȚEI

DREPTULUI	9
I. Definiția doctrinelor juridice	10
II. Locul și rolul doctrinelor juridice în sistemul științei dreptului	12
III. Obiectul de studiu al disciplinei	17
IV. Scopul disciplinei	19
V. Disciplina în învățământul juridic	24

CAPITOLUL II. DREPTUL ȘI JUSTIȚIA ÎN

ANTICHITATE	21
SECȚIUNEA I. GRECIA ANTICĂ	21
I. Definiția dreptului	21
II. Izvoarele dreptului	25
III. Teoria legilor pozitive	28
SECȚIUNEA A II-A. ROMA ANTICĂ	31
I. Influența greacă și principiile dreptului roman	31
II. Cicero	38

CAPITOLUL III. FORMAREA DREPTULUI

MODERN.....39

SECȚIUNEA I. ROLUL CREȘTINISMULUI

ÎN FORMAREA DREPTULUI.

EVUL MEDIU39

§1. Doctrina juridică a Sfântului Augustin43

I. Teoria legilor profane43

**II. Conținutul dreptului. Teoria izvoarelor
dreptului43**

III. Teoria statului.....48

§ 2. Concepția despre drept și lege a

Sfântului Toma d’Aquino53

**I. Noi semnificații ale Teoriei dreptului
natural.....49**

II. Crearea și evoluția dreptului.....53

SECȚIUNEA A II-A. LAICIZAREA

DREPTULUI.....58

**I. Teoria contractului social și Teoria
separației puterilor.....59**

II. Concepția lui Kant cu privire la drept67

III. Drepturile inalienabile ale omului.....69

IV. Raționaliștii moderni.....75

CAPITOLUL IV. CRIZA DREPTULUI	80
SECȚIUNEA I. JURIDICIZAREA ȘI	
ETATIZAREA DREPTULUI	80
I. Juridicizarea dreptului. Teoria normativistă.....	82
II. Etatizarea dreptului. Pozitivismul etatist	
francez.....	87
SECȚIUNEA A II-A. TEORIILE	
ANTIFORMALISTE	90
I. Decizionismul juridic	95
II. Școala liberului drept.....	94
III. Realismul american.....	97
IV. Realismul scandinav	99
V. Sociologia dreptului	100
VI. Pluralismul juridic.....	101
CAPITOLUL V. TEORIILE IDEALISTE	102
I. Neokantianismul. Giorgio del Vecchio	
și R. Stammler.....	102
II. Fenomenologia dreptului.....	106
CAPITOLUL VI. REABILITAREA DREPTULUI	
NATURAL	112
I. Criza modernismului. Leo Strauss și	
Școala germană.....	112

II. Declinul modernismului în concepția lui Michel Villey	117
CAPITOLUL VII. NEOPOZITIVISMUL	
JURIDIC	121
I. Conceptul de drept și structura sistemului juridic. Concepția lui H.L.A. Hart	121
II. Negarea jusnaturalismului. Doctrina lui Neil MacCormick	127
CAPITOLUL VIII. RECONSTRUCȚIA	
DREPTULUI	130
I. Ronald Dworkin.....	131
II. Jürgen Habermas	138
III. Școala italiană a dreptului	142
CAPITOLUL IX. CONCEPTE JURIDICE	
FUNDAMENTALE ȘI EVOLUȚIA LOR ÎN	
GÂNDIREA JURIDICĂ	144
CAPITOLUL X. BIOETICA ȘI DREPTUL	152
Concluzii	169
Bibliografie.....	171

INTRODUCERE

Înșușirea problematicii *Doctrinelor juridice* presupune o îmbinare armonioasă a cursului cu seminarul. Cursul oferă primele cunoștințe despre materie, de aceea este important ca studenții să fie prezenți și să ia notițe cât mai fidele. Neparticiparea la cursuri determină ca materia să fie transmisă prin intermediul altuia, care se află și el tot la început și, prin urmare, există riscul transmiterii unor erori.

Acest Caiet de seminar (sau îndrumar metodologic) are rolul de a ajuta pregătirea seminariilor, arătând la fiecare temă în parte obiectivele urmărite, o serie de întrebări care ajută la aprofundarea cunoștințelor și bibliografia necesară.

Însă, pregătirea seminariilor, la rândul ei, presupune mult studiu individual. Astfel, este necesară parcurgerea bibliografiei indicate. Apoi, plecând de la studiul bibliografiei, se va încerca să se răspundă la întrebări, ținând cont de specificul fiecăreia în parte.

Participarea la seminarii este esențială, deoarece reprezintă un pas important în pregătirea examenului, aceasta cu atât mai mult cu cât nota finală de la examen are în vedere evaluarea activității desfășurate de-a lungul întregului semestru și nu exclusiv prezentarea din timpul examenului.

Prof. univ. dr. Simona Cristea

CAPITOLUL I
NOȚIUNEA DE DOCTRINE JURIDICE.
APARTENENȚA DISCIPLINEI *DOCTRINE JURIDICE*
LA SISTEMUL ȘTIINȚEI DREPTULUI

ELEMENTE DE SINTEZĂ:

I. Definiția doctrinelor juridice

- 3 sensuri: izvor de drept, sens obișnuit, sensul de teorie;
- Distincție: doctrina clasică, doctrina modernă.

II. Locul și rolul doctrinelor juridice în sistemul științei dreptului:

- relația dintre doctrinele juridice și teoria generală a dreptului: teoria generală a dreptului a apărut ca o reacție la filosofia dreptului; doctrinele juridice sunt o completare firească a teoriei dreptului;

- relația dintre doctrinele juridice și filosofia dreptului: doctrinele juridice nu se confundă cu filosofia dreptului; doctrinele juridice nu înseamnă o cronologie a școlilor juridice; contribuie la mai buna înțelegere a evoluției și a altor discipline juridice.

III. Obiectul de studiu al disciplinei:

- studiul critic al principiilor sistemului științei dreptului;
- apelul la metoda istorică.

IV. Scopul disciplinei:

- de a prezenta geneza instituțiilor dreptului.

V. Disciplina în învățământul juridic:

- se întâlnește în toate universitățile europene, având o mare dezvoltare în special, în facultățile de drept franceze.

APLICAȚII:

1. Locul și rolul disciplinei Doctrină juridică în sistemul științei dreptului
2. Obiectul și scopul disciplinei

BIBLIOGRAFIE:

Nicolae POPA, *Teoria generală a dreptului*, Editura ALL BECK, București, 2002.

Nicolae POPA, Ion DOGARU, Gheorghe DĂNIȘOR, Dan Claudiu DĂNIȘOR, *Filosofia dreptului. Marile curente*, Editura ALL BECK, București, 2002,

Michel TROPER, *La philosophie du droit*, P.U.F., Paris, 2003.

Michel VILLEY, *La formation de la pensée juridique moderne*, P.U.F., Paris, 2003.

Jean-Cassien BILLIER, Aglaé MARYIOLI, *Histoire de la philosophie du droit*, Armand Collin, Paris, 2001.

Philippe MALAURIE, *Anthologie de la pensée juridique*, Cujas, Paris, 2001.

Norberto BOBBIO, *Essais de théorie du droit*, Paris, LGDJ, 1998.

François TERRE, *Introduction générale au droit*, 6^e édition, Dalloz, Paris, 2003.

Simona CRISTEA, *Doctrina juridice*, ediția a IX-a, Editura Universul Juridic, București, 2021.

CAPITOLUL II

DREPTUL ȘI JUSTIȚIA ÎN ANTICHITATE

SECȚIUNEA I

GRECIA ANTICĂ

ELEMENTE DE SINTEZĂ:

1. Definiția dreptului:

- la Platon: definiția dreptului este corelată cu noțiunea de justiție și cu rolul juristului în societate; dreptul nu se diferențiază de morală; dreptul are sensul de lege, dar este lege numai ceea ce este relevant de oamenii de artă;

- la Aristotel: justiția este o virtute universală; justiția este distinctă de morală și implicit, dreptul este separat de morală; nu orice lege este și lege juridică;

- scopul legii: virtutea; obiectul de reglementare: proprietatea, succesiunile, bunele moravuri, educația;

- semnificația termenului *dikaion*: sunt două sensuri, just și drept;

- clasificarea justiției: în justiție distributivă și comutativă, aceste două forme fiind considerate originea distincției dreptului în drept public și drept privat.

2. Izvoarele dreptului:

- la Platon: sunt fondate pe natură, dar și pe religie;
- la Aristotel: dreptul natural, legile scrise ale statului.

3. Teoria legilor pozitive:

- teza filosofului-rege;
- cele 3 tipuri de guvernământ;
- principiul *princeps legibus solutus est*;
- limitele puterii legilor.

Texte de referință (a se comenta la seminar):

1. Platon:

„În realitate, tu, Socrate, afirmând că ești în căutarea adevărului, recurgi la argumente demagogice și ieftine despre ceea ce nu este frumos după natură și este frumos după lege. În cele mai multe cazuri, natura și legea se află în contradicție între ele. Când cineva se rușinează și nu îndrăznește să spună ceea ce gândește se vede silit să se contrazică. Remarcând această particularitate, tu denaturezi sensurile: când cineva vorbește conform legii, îl interpelezi conform naturii, iar când vorbește conform naturii îl interpelezi conform legii. Tot așa și adineaori cu privire la a *nedreptăți* și a *fi nedreptățit*, când Polos vorbea de urâtul conform legii, tu hărțuiai legea din punctul de vedere al naturii. După natură, cel mai urât lucru este cel mai rău,

anume a fi nedreptățit, iar după lege, a nedreptăți. A îndura nedreptatea nu este în firea unui bărbat, ci a unui sclav, pentru care moartea este de preferat vieții, căci fiind nedreptățit și bruftuit nu este în stare nici să se apere, nici să vină în ajutorul celor la care ține. Eu cred că legile au fost statornicite de oamenii slabi și mulți. Așadar, pentru ei, pentru avantajul lor, statornicesc legi, înalță laude și aruncă cu blesteme. Pentru a înspăimânta pe oamenii mai puternici, pe cei capabili să aibă mai mult, ca să nu ajungă să aibă mai mult decât ei, spun că este urât și nedrept să fii mai presus de alții, că nedreptatea constă în a căuta să ai mai mult decât alții. Ei sunt bucuroși, cred, să aibă tot atât cât și ceilalți, deși sunt mai bicsnici. Pentru aceasta se și spune că, după lege, este nedrept și urât să te străduiești să ai mai mult decât cei mulți, ceea ce ei tocmai numesc a fi nedrept. Dar natura însăși arată, cred, că este drept ca cel capabil să aibă mai mult decât cel netrebnic, cel ce este mai puternic decât cel ce este mai slab. E vădit că așa stau lucrurile peste tot, și printre animale și printre oamenii din toate cetățile și de toate neamurile, la care dreptul se definește prin faptul că cel puternic conduce pe cel slab și stăpânește mai mult decât el. Căci pe ce drept, oare, s-a întemeiat Xerxes când a mers asupra Eladei, sau tatăl acestuia, când i-a atacat pe sciți, precum și alte nenumărate asemenea cazuri care s-ar putea cita? Eu socotesc că aceștia acționează după adevărata natură a dreptului, ba, chiar, pe Zeus, după legea proprie naturii, nicidecum după cea pe care o statornicim noi. Conform acesteia educăm noi pe

cei mai buni și mai puternici dintre noi, când îi luăm de mici, întocmai ca pe niște pui de lei, și-i domesticim cu vrăji și amăgiri, învățându-i că oamenii trebuie să fie egali, și că aceasta înseamnă frumosul și dreptul. Dacă ar apărea, zic eu, un bărbat cu o natură viguroasă, care să zguduie, să sfărâme și să arunce toate acestea, călcând în picioare scrierile și farmecele noastre, descântecele și legile, toate contrare naturii, el s-ar înălța arătându-se că este nu sclavul, ci stăpânul nostru, și ar face atunci să strălucească dreptul naturii⁸⁰. Cred că și Pindar exprimă ceea ce susțin eu, în cântarea în care spune că

Legea-i tuturor stupină,

Muritorilor și nemuritorilor.

Aceasta, zice el,

Să conducă strașnicei puteri îi dă îndreptățire cu mână atotstăpânitoare. De mărturie aduc Faptele lui Heracle, căci fără răscumpăr ...”

(Platon, Gorgias, *Opere*, vol. I, Editura Științifică, București, 1974, pp. 340-341)

2. Platon:

„Ca s-o luăm de la început, spune-mi care este, după tine și după Pindar, dreptul conform naturii? Cel puternic să ia cu forța

bunurile celor slabi, cel ce este mai bun, să conducă pe cei inferiori, iar cel capabil să posede mai mult decât cel netrebnic? Dacă-mi aduc bine aminte, asta spuneați că înseamnă dreptatea.

CALLICLES – Acestea le-am spus și le mai spun și acum.

SOCRATE – Oare, pentru tine a fi *mai puternic* este identic cu a fi *mai bun*? Adineauri n-am fost în stare să înțeleg ce ai vrut să spui. Oare, îi numești mai puternici pe cei ce sunt mai tari și trebuie ca cei slabi să asculte de cel tare, așa cum ai motivat, mi se pare, că cetățile mari merg asupra celor mici, în numele dreptului naturii, deoarece sunt mai puternice și mai tari? Deci *mai puternic*, *mai tare* și *mai bun* sunt același lucru, ori poți să fii mai bun chiar dacă ești mai slab și mai neputincios, și să fii mai puternic și în același timp mai rău? A fi *mai bun* și a fi *mai puternic* au același înțeles? Definește-mi în mod clar, dacă *mai puternic*, *mai bun* și *mai tare* sunt totuna sau sunt lucruri deosebite?

CALLICLES – Dar eu îți spun clar că sunt totuna.

SOCRATE – Atunci, după natură, mai mulți oameni nu sunt mai puternici decât unul singur? Ei sunt și cei care impun legile acestuia, așa cum ai spus acum o clipă.

CALLICLES – Firește.

SOCRATE Astfel, legiuirile celor mulți sunt totodată și ale celor mai puternici.